

## ХОСПИТИРАНЕТО В ПРОФЕСИОНАЛНО- ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ НА ПРЕДУЧИЛИЩНИТЕ ПЕДАГОЗИ

*Веселина Петрова*

В държавните изисквания за придобиване на учителска правоспособност с хоспитирането в базовите учебно-възпитателни заведения се реализира първият етап от педагогическата практика на студентите. Както е известно, думата *хоспитирам* е от латински произход и в превод *hospitor* значи гостувам. В академичната практика това название се използва в смисъл: “Посещавам лекции, преподавания и други, за да се уча или да усъвършенствам знанията си.” (9, 971). Същността на названието конкретизира и неговия педагогически смисъл за начало на професионално самоусъвършенстване, което не се отъждествява само с пасивно наблюдаване на протичащия възпитателно-образователен процес (3, 8). Неговото основно предназначение в педагогическата практика е да осигури непосредствена зависимост и органическа връзка, от една страна, между усилията на базовия учител за направляване на детското развитие, а от друга – на ръководителя на учебната практика за своевременно ориентиране на студентите към постигане на висока степен на професионална университетска подготовка, която ще им осигури повече възможности за реализация в сферата на съвременното предучилищно образование (1, 43).

Като е съобразена сложността на противоречията, които възникват при установяване на зависимости между изучаваната теория и същността на педагогическата практика, в статията съзнателно е отделено внимание само на хоспитирането. Оценено е, че трябва да се очертае по-точно неговото значение в цялостното професионално-практическото обучение на студентите, тъй като те не само трябва да получат необходимата университетска подготовка, а и да достигнат до равнище на готовност за успешна реализация в усложняващите се условия на пазара на труда. Затова със статията се цели да се систематизират и подложат на обсъждане основни проблеми от професионално-практическото обучение на предучилищните педагози, проявяващи се още в етапа на хоспитирането в детската градина, за да се предложат варианти за своевременното им разрешаване. Приема се хипотезата, че обществените изменения задълбочават и по-рано съществували противоречия, които в прехода към информационното общество увеличават

силата на въздействието си и водят до недостатъчно добре проучени проблеми, за разрешаването на които своевременно трябва да се осъществят задълбочени проучвания. Изследването се ограничава в изпълняването на следните задачи: 1) уточняване на своеобразието на хоспитирането в професионално-практическото обучение на студентите от специалност предучилищна педагогика; 2) набелязване на направленията, в които е необходимо да се осъществи професионално-личностното развитие и усъвършенстване на студентите, за да им се осигури успешна реализация в последващите видове практика; 3) очертаване на основните проблеми, от решаването на които зависи професионалното самоусъвършенстване и конкретизиране на препоръки за увеличаване на индивидуалната активност на студентите по време на хоспитирането в детската градина.

Уточненията за състоянието на хоспитирането и предложенията за препоръки към практическото обучение на студентите се основава на собствени изследвания, проведени през последните десет учебни години. Проследено е професионалното формиране на 446 студенти от специалностите Предучилищна педагогика, Предучилищна и начална училищна педагогика, Предучилищна педагогика и чужд език, Социална педагогика осъществено под ръководството на 42 базови учители, със съдействието на директорите на ЦДГ “Иванка Ботева”, ЦДГ “Евгения Кисимова”, ЦДГ “Соня”, град Велико Търново. Анализирани са данни за развитието на над 4460 деца, събрани по време на хоспитирането в базовите детски градини. Допълнително са уточнени становища на родителите и близките на децата от базовите детски заведения. Изследването е проведено с комплексна методика, чрез която пряко и косвено е изследвано професионалното формиране на студентите по време на хоспитирането.

Протичането на хоспитирането зависи от социални, възпитателни, икономически, медицински и редица други условия, които пряко и косвено го съпътстват; внасят нови изисквания към качеството на неговите резултати. В традиционните фактори през изследвания период се вплитат и нови обстоятелства, с които се променят предпоставките и условията за професионално-практическото обучение на студентите. Със значителна сила на въздействие върху работата на висшите училища повлия: приемането на закона за висшето образование през 1995 г., въз основа на който обучението на студентите се осъществява в три-степенна структура; утвърждаването на единни държавни изисквания за изучаваните специалности, както и на условията за придобиване на учителска правоспособност; последвалото допълване и нормативно обновяване на

създадената законова основа. От друга страна, обновителни процеси протичат и в предучилищното възпитание, които се изразяват в следното: в периода 1990 – 1993 година са приети две програми за възпитание на детето, с което са осигурени възможности на предучилищните педагози самостоятелно да избират една от тях, за да провеждат възпитателно-образователния процес; по двете програми са разработени книги за учителя и родителите, книжки за децата; приет бе закон за задължително предучилищно възпитание най-малко една година преди постъпване на детето в първи клас; разработена бе програма за задължителното предучилищно възпитание и през учебната 2003/04 година по нея се осъществи възпитателно-образователният процес с първия випуск на подготовителната за училище група; увеличени бяха възможностите на учителите да избират учебни книжки и други пособия за детето и пр. Тези и редица други промени безспорно се отразиха и върху хоспитирането като начален етап на професионално-практическото обучение на студентите.

За да бъде по-пълно характеризирано съвременното състояние на този процес, се осъществи обработка на получените емпирични данни. Чрез тях се оформиха следните гледни точки на: студентите по предучилищна педагогика, студенти от други специалности, деца от посещаваните групи, базови детски учители. С комплексна методика бе изследвано мнението на всяка от групите, формирано въз основа на ранжиране на първите десет най-често изразени становища на изследваните лица от всяка група.

1. Специално внимание бе отделено на гледната точка на студентите по предучилищна педагогика, което се оформи от следните становища:

1. Хоспитирането е задължителна форма за професионално-практическо обучение, което се провежда по график в базовите детски заведения. Учебните групи се преразпределят на основни подгрупи, всяка от които изпълнява задачи от седмичната програма.

2. Протича в последователните години на обучението и е предназначено за овладяване на технологиите на педагогическото взаимодействие по основните образователни направления от държавните изисквания за предучилищно възпитание и подготовка.

3. Чрез него се установяват зависимости между лекционните курсове, семинарните занятия, практическите упражнения и непосредствената практическа работа с децата в последователните възрастови групи.

4. Обхваща цялостния възпитателно-образователен процес по изучаваните технологии на педагогическото взаимодействие, поради което се налага към задължителната програма за професионално-практическо

обучение да се допълват и индивидуални инициативи за работа с децата, учители и т.н.

5. Провежда се в базови заведения, където работят висококвалифицирани учители. Те владеят педагогическо майсторство и бързо се справят с възникващи проблеми, което до известна степен подпомага студентите и ги улеснява при търсене на ефективни решения.

6. В базовите детски градини посещават предимно деца, които растат в градски условия и проявяват характерни за тази среда потребности. До известна степен това обстоятелство ограничава професионалния кръгзор на студентите, тъй като по време на хоспитирането не представя и други варианти за работа в детските градини. Известно е, че съществуват: смесени по възрастов състав групи; групи с разнороден етнически състав, в които част от децата изучават български език в условия на двуезичие; групи в домовете за деца, лишени от родителски грижи и др., за които също са необходими подготвени детски учители.

7. Овладяването на технологиите за педагогическо взаимодействие се реализира в социокултурната среда на град с определени възпитателни традиции, поради което базовите учители много внимателно подбират вариантите за работа с децата от различните възрастови групи и представят пред студентите предимно привлекателните страни на изучаваната специалност. Но съзнателното изключване на противоречията изолира изучаването на конфликтните точки и не води до формиране на умения за разпознаването, изучаването и преодоляването им.

8. Безспорна привилегия по време на хоспитирането е, че възпитателно-образователният процес протича в социална среда, ценяща богатото културно наследство на град Велико Търново. Включването на интересни обекти за опознаване увеличава възможностите на студентите да наблюдават разнообразни форми от възпитателно-образователната работа за обогатяване на детския опит с достъпна и необходима информация за съответната възраст.

9. Общуването в базовите детски градини се осъществява в съответствие с правоговорните норми на книжовния български език, което налага студентите предимно теоретично да овладяват специфична технология за възпитателна работа в диалектна среда.

10. Материалната база на базовите детски заведения е изградена в продължение на десетилетия, непрекъснато е обновявана, поради което встрани от вниманието на студентите остават съвременните

несгоди по създаването и обновяването на възпитателната среда в детските заведения.

II. Гледната точка на студенти от други специалности към хоспи-тирането при изучаване на специалността Предучилищна педагогика бе изградена от съквартиранти, приятели, роднини, които общуват с обучаваните в този вид практическо обучение. Специално внимание бе отделено на мнението на студентите от различни учебни заведения в страната, чиито деца посещават базовите детски градини. Интересни за изследването се оказаха следните твърдения:

1. Наблюдаваното съдържание на възпитателно-образователната работа е много разнообразно и рано провокира интересите на обучаваните, мотивира ги за овладяване на технологични решения за педагогическото взаимодействие. Но практическото обучение се провежда по отделни учебни дисциплини, което до известна степен стеснява цялостното опознаване на възпитателния процес и отсрочва решаването на съществени задачи от професионалното формиране в следващите години.

2. Организационните форми се реализират непрекъснато, което значително увеличава ангажираността и отговорностите на студентите по Предучилищна педагогика. Обикновено след първите посещения в базовите детски градини те се оплакват от психическо натоварване, преумора.

3. Същевременно всяко дете в предучилищна възраст изпитва потребност от закрила, поради което студентите трябва да го опознаят добре и да развият практически умения за подпомагането му в последователните дейности. Във взаимоотношенията се налага не само да се да изразяват състояния на загриженост, внимание, доброжелателност и т.н., но и да се съобразяват професионалните ограничения на педагогическата мярка. Нейното съобразяване трябва да се индивидуализира точно, за което е необходим опит в общуването с деца от последователните възрастови групи. Придобиването на този опит е много ограничено, което се компенсира предимно с дейности по инициатива на студентите.

4. Склонността към подражание на децата от предучилищна възраст увеличава изискванията към личния пример на бъдещите детски учители, което ги задължава да бъдат много внимателни във всяка своя постъпка, в избора на начин на държание по време на наблюденията, в поддържането на външния си вид, в изразяването на разнообразни взаимоотношения и пр.

5. Възрастовата потребност от нови впечатления задължава студентите по Предучилищна педагогика да развият и усъвършенстват художествените

си способности, за да осъществяват съвременно педагогическо взаимодействие посредством произведения от изкуствата, създадени специално за деца.

6. Тъй като игровата дейност е водеща в развитието на децата от предучилищна възраст, студентите по специалността Предучилищна педагогика се заемат с овладяването на специфичната технология на непреднамереното учене. Тези умения са необходими и на колегите от другите педагогически специалности, но все още не са получили популярност сред тях.

7. Интензивните темпове на развитието на детето в предучилищна възраст заставят студентите по Предучилищна педагогика да усвоят своеобразни подходи за общуване, като съобразяват не само неговите актуални потребности, а и перспективите в обогатяването и изменението им.

8. Общуването чрез устна реч увеличава отговорностите на студентите към предварителната им подготовка за организираните форми на обучение. Затова още в етапа на хоспитирането се налага те да овладяват умения за работа със специфичните средства за онагледяване, които не се ползват в училищното обучение.

9. Опознаването на претенциите на родителите се осъществява предимно теоретично, а преобладаващата част от източниците е разработена преди десетилетия и не ориентира в истинските потребности на съвременните майки и бащи. За да се ограничи допускането на грешки и пропуски във взаимодействието с тях още по време на хоспитирането, е необходимо да се въведат задачи за по-задълбочено проучване мнението на родителите за възпитателната работа с детето им в организираното обществено предучилищно възпитание.

10. Податливостта на детския организъм към различни заболявания е сериозно основание за задълбочено изучаване на здравната профилактика в предучилищните заведения. Значимостта на този проблем определя и задължението по време на хоспитирането студентите да разпознават и обясняват правилата за спазване на лична хигиена в различните дейности, осигуряване на здравословна среда за възпитание и развитие на всяко дете и пр.

III. Учителите в базовите детски градини преценяват студентите по време на хоспитиране със следните най-често споделяни становища:

1. Хоспитирането на студентите по Предучилищна педагогика започва в третия семестър от обучението им, когато е предвидено изучаване на

педагогическите технологии по отделните направления от образователното съдържание. На този етап те започват да наблюдават организирани форми на обучение, без да са се ориентирали в образователната среда на детската градина. Не познават добре и изискванията към поведението на студента по време на наблюдение.

2. Не е предвидено време за практическо обучение по учебните дисциплини от психолого-педагогическия цикъл, което определено създава трудности при адаптирането им към общия ред в детската градина, нормите за взаимоотношения с децата, родителите, учителите, помощник-възпитателите и другите служители. Част от преподавателите правят опити да компенсират този пропуск, като възлагат на студентите още в първи курс задачи за работа с децата от предучилищна възраст.

3. Хоспитирането протича на относително обособени части, които се осъществяват под ръководството на определени преподаватели за конкретни направления. Студентите успяват да наблюдават само част от основните видове организирани форми на обучение, а с останалите трябва да се справят самостоятелно, като ползват видеофилми или проучват други материали.

4. С обновяването на програмно-методическата документация за предучилищно възпитание и подготовка, както и за задължителната предучилищна подготовка, позицията на студентите по време на хоспитирането се усложнява. Те трябва да проявят много повече старание, за да се ориентират правилно във възпитателно-образователния процес на детската градина.

5. Студентът не може да намери аналог, от който да се ориентира в най-съществените си задачи, тъй като в повечето случаи пред него са поставени много по-сложни проблеми в сравнение с работещите детски учители. Така например учителят работи в определена група, а студентът трябва да опознае протичането на цялостния възпитателно-образователен процес по уточнените в учебния план направления в последователните възрастови групи.

6. Протичащите демографски процеси значително ограничават възможностите на студентите за опознаване на закономерностите на развитието на детето в предучилищна възраст. По време на хоспитирането се налага за кратко време да забележат промените във формирането на децата от всички наблюдавани групи. Тези задължения са учебни и значителни по обем и разнообразие на съдържанието. За тяхното изпълнение се налага един студент да се консултира поне с четирима практикуващи учители, за да събере информация за последователните възрастови групи.

7. За да опознае по-добре децата, студентът е необходимо да проучва системно очакванията и претенциите на родителите им по собствено желание, тъй като такава задача не се предвижда в етапа на хоспитирането. Тази информация може да набира само косвено, което не му осигурява достатъчно възможности за целенасочено сътрудничество с членовете на семейството по основните проблеми на възпитателно-образователния процес в детската градина.

8. В базовата детска градина студентите наблюдават организирани форми на обучение, в които децата са разпределени по възрастов признак. Но в по-малките населени места преобладават групите със смесен възрастов състав и за тях се организира диференцирано педагогическо взаимодействие. Педагогическата теория все още не е предложила така необходимите варианти за сътрудничество между децата в тези групи, с което се затруднява и обучението на студентите. То е целесъобразно да започне още с етапа на хоспитирането и да се включи в следващите видове учебна практика.

9. Изучаването на българския език в условия на билингвизъм също протича в много ограничена рамка. Осъществява се по учебни задачи за самостоятелна работа, които част от студентите изпълняват по своите родни места, а други наблюдават специално изработени филми. Актуалността на този проблем вероятно ще наложи да се допълни практическото обучение със съвременни педагогически технологии.

10. Ранното изучаване на чужд език на този етап протича предимно по инициатива на родителите, които го заплащат допълнително. Работата с децата се провежда от учители с различна подготовка, поради което в повечето случаи между очакванията на родителите и резултатите на децата от това обучение не се постига синхрон. Макар и да не е все още включен в програмата на обучението по хоспитиране за студентите (с изключение на изучаващите Предучилищна педагогика и чужд език), този проблем е актуален и значим за цялостното развитие на съвременното дете, поради което студентите трябва да се насочат своевременно към по-задълбочено опознаване на психолого-педагогическите му основи.

IV. Децата, които посещават базовите детски заведения, устно излагат представата си за студентите по време на хоспитиране със следните уточнения:

1. Идват при нас на групи и сядат на местата, които сме им приготвили с нашата учителка.



2. Внимателно ни наблюдават и записват това, което говорим или извършваме в занималнята.

3. Понякога говорят или тихо се смеят. Ние се обиждаме, но не им казваме нищо. Оставяме им време сами да преценят постъпките си.

4. След като приключим своята работа, те се опитват да се сприя-телят с нас, но често ни задават много трудни въпроси.

5. Държат се сериозно, не умеят да се шегуват, не могат да играят с нас.

6. Не знаят нашите песни, слушат концертите ни, но не пеят с нас.

7. Много рядко ни поднасят интересни изненади с предмети, които ползваме в игрите.

8. Интересуват се от нашите книжки и играчки, когато преподавателите им поръчат да ги разгледат.

9. Не винаги се знаят имената ни и само посочват някого от нас, за да го включат в разговора. Това показване ни е много неприятно.

10. Най-добрите студенти ни изработват награди, организират състезание, за да разберем кои от нас знаят и могат повече от другите.

В така представените гледни точки се съдържа богат емпиричен материал, от който най-напред следва обобщението за преобладаване на традиционните проблеми в педагогическата практика над актуалните. Изследваните лица по-често се ангажират с обсъждане на познатите явления или с отделни факти от тях и много рядко засягат възникващите нови проблеми.

В анализираните гледни точки деликатно е уточнено своеобразието на хоспитирането в професионално-практическото обучение на студентите, бъдещи детски учители и същевременно се потвърждава тезата, че извършените по-рано изследвания в тази област трябва да се актуализират своевременно и да се допълнят с нови решения (1, 43). Обобщено са очертани и двете основни направления, в които е необходимо да се осъществи професионално-личностното изменение на студентите, за да им се осигури успешна реализация в последващите видове практика, а именно:

Първото се основава на необходимостта от опознаване на изменящите се правила за обществен начин на живот и значението на ценностите в него. Безспорно е, че едновременно с разрушаването на старата ценностна система се изгражда нова, която всеки детски учител е задължен своевременно да представи чрез собствените си постъпки. Познаването на ценностите е важно,

но не е единствено условие за личностното изграждане на детето от предучилищна възраст.

Второто се свежда до умело представяне на образа на конкурентно-способния човек, който със своя ум се справя с трудностите. Затова от учителя си детето трябва да опознае основните качества на организирания делови човек, който е оптимистично настроен, притежава висока професионална квалификация, проявява находчивост, предприемчивост, може да се справи с трудностите. Същевременно този човек обича своята родина, познава и цени постиженията на своя народ, интересува се и уважава другите народи. Съвременното дете все по-често търси в личния пример на предучилищния педагог образеца на нова култура на поведение и учене (4, 25).

За да постигне висококачествена подготовка, детският учител не само е необходимо да овладява учителската професия, а и да се съобразява и с нейното своеобразие. Образованието, което получава трябва да е еквивалентно на високите обществени очаквания (7, 30–34). В хода на своето професионално формиране е наложително да постига личностно съвършенство в последователните степени на практическото си обучение. Критерий за индивидуалния му успех в педагогическата работа е разрешаването на възпитателни проблеми, които възникват и се задълбочават от динамичните обществени изменения, протичащи в прехода от постиндустриалното към информационното общество. Те са обусловени от възрастовите особености на децата, изразяващи се преди всичко в ограничеността на житейския им опит и тяхната силна зависимост от качеството на възпитателно-образователната работа на предучилищния педагог.

От анализа на представените гледни точки се потвърди, че на този етап в обществените заведения за предучилищно възпитание са обхванати деца със съвременни потребности от образование и очаквания за взаимодействия от нов тип с учителите, връстниците, родителите и обществото (6, 15). Оказва се, че всеки опит за построяване на аналогия между развитието на обучаваните в предходните десетилетия от знаещи и можещи учители води до поредица от грешки, тъй като съвременното поколение от деца на предучилищна възраст проявява изключителен афинитет към информационните технологии и се справя много по-бързо с възникващите проблеми. Сега очакванията на децата не се ограничават само в готовността на учителите им за преподаване, а се извисяват до оценяване на тяхната годност да ги възпитават, като умело направляват динамичното и противоречивото им развитие в информационното

общество. Затова се налага отново да се актуализират проблемите на подготовката на учители, като се отдели особено внимание на професионално-практическото обучение на предучилищните педагози, от които се определя и успехът на вписването на българската в единната европейска образователна система.

Едновременно с отговорностите пред развитието на децата от предучилищна възраст в информационното общество е необходимо да се оценят европейските изискванията за обновяване на професионална подготовка на студентите, като се оцени тяхната роля на бъдещи учители в изключително важен период от индивидуалното формиране на всяка личност. Като представител на държава, която участва в Болонския процес, университетът изпълнява договорените изисквания за привеждане на цялостната си дейност в съответствие с единната система за академическа квалификация, чрез която се очаква да се изгради единен европейски пазар на висококвалифицирания труд, за да се гарантира международната конкурентноспособност на европейското висше образование.

От тези съображения хоспитирането, разглеждано като начало на професионалното формиране на детските учители, се вписва в рамката на основните договорености за: преход към двустепенна структура на висшето образование (бакалавър и магистър); въвеждане на кредитна система за оценяване на учебните дисциплини и тяхната значимост в обучението; създаване и съобразяване на система за академическа квалификация, за да се гарантира справедлив старт на обучаваните студенти с колегите им, които следват в други университети по същата специалност; перманентно оценяване на качеството на придобиваното висше образование и предприемане на своевременни мерки за преодоляване на пропуските и разрешаване на възникващите проблеми.

Основното предназначение на хоспитирането в професионално-практическото обучение на студентите е да ги ориентира своевременно в своеобразието на възпитателно-образователния процес на детската градина и да им осигури възможности за самоусъвършенстване. За постигане на целенасоченост в този процес вече е оформена и до известна степен реализирана идеята за разработване на индивидуална програма за професионално-практическо обучение, в която се конкретизират добре осмислени задачи за овладяване на съществени педагогически умения (5, 32). Когато изпълняват част от задачите на цялостна програма за овладяване на избраната професия по уточнена специалност, студентите осъзнават значението на извършваните дейности.

За изучаващите предучилищна педагогика реализирането на тази идея ще ги ориентира по-точно в общите изисквания за учебна работа във висшите училища и ще ги подпомогне към конкретизиране на задачи за повишаване качеството на труда на учителите в детската градина. Като опознават редица организационни, съдържателни, функционални характеристики на педагогическото взаимодействие с децата и останалите възпитателни фактори, бъдещите учители ще се подготвят за пълноценно изпълнение на ежедневните си задължения в следващите етапи на своето обучение. Разнообразието от опознаваните дейности обикновено респектира и същевременно мотивира младите хора за изучаване на сложния модел на професионалните функции, които трябва да овладеят.

Когато бъдещите професионалисти търсят свой вариант за самоусъвършенстване, те го изграждат чрез опознаване и осмисляне на единството между теоретическата и практическата подготовка на базовите учители. Затова в индивидуалната учебна програма ще се наложи да включат съставна част за своето обучение по време на хоспитирането. В нея трябва да предвидят технология на обучение, в която се съчетава съвременната теоретична подготовка с изграждането на професионални способности за разрешаване на ежедневни практически проблеми във възпитателно-образователната работа с децата, както и в социално-преобразуващите дейности с родителите и останалите възпитателни фактори.

При разработването на индивидуалната програма е необходимо да се съобрази фактът, че силната подражателност на децата от предучилищна възраст и тяхната зависимост от личния пример на учителя, налага изискването за овладяване на професионално съвършенство. От изказванията на децата за поведението на студентите за пореден път се потвърждава, че в предучилищна възраст са ясно изразени очакванията за перфектен личен пример. Сложността на това характерно изграждане на личността на детския учител, налага още в етапа на хоспитирането да започне процес на самоусъвършенстване, който обхваща самоконтрол за: целенасочени изменения във функциите на сетивата, довеждащи до усъвършенстване на усещанията, възприятията и формиране на специфична педагогическа наблюдателност; разпределяне на вниманието, осигуряващо възможности за паралелно направляване на независимо протичащи едно от друго възпитателни взаимодействия; своевременно забелязване на промените в децата и усъвършенстване на собствената волева и неволева памет; проникване в закономерностите на протичането на възпитателно-образователния процес и овладяване на педагогическо въображение и педагогическо мислене; точно изразяване

посредством устна реч и допълване смисъла на изказването с подходящи паралингвистични средства.

Въз основа на педагогическия анализ на получените резултати се потвърди хипотезата, че сега протичащите обществени изменения задълбочават и по-рано съществували противоречия, но в прехода към информационното общество те увеличават своята сила на въздействие и водят до проблеми, за разрешаването на които все още могат да се намерят подходящи педагогически решения. Едно от тях безспорно е повишаване на качеството на професионалната подготовка на учителите, която трябва да започне от изграждане на амбиции за професионално самоусъвършенстване по време на първия вид учебна практика – хоспитирането в детската градина.

## ЛИТЕРАТУРА

1. *Абдуллина, О. А.* Общепедагогическая подготовка учителя (в системе высшего педагогического образования). М., Просвещение, 1990.
2. *Бижков, Г.* Реформаторско педагогика. История и съвременност. С., Унив. изд. “Св. Климент Охридски”, 2001.
3. *Жекова, Ст. и др.* Функционална структура на учителската професия. С., 1982.
4. *Иванов, И.* Новата култура на учене и качеството на образованието. – В: Юбилеен годишник. Министерство на образованието и науката, Национален институт по образование, С., 2000.
5. *Каленикова Т. Г., Т. А. Шингирей.* Практическая подготовка студентов в условиях многоуровневой системы образования. – В: Живые голоса: обмен опытом. Минск, 2003.
6. Основы профессионального самосовершенствования педагога дошкольного учреждения. Под ред. Е. А. Панько. Минск, Университетское, 2002.
7. *Пионова, Р. С.* Эквивалентность педагогического образования: методологический аспект. – Известия Международной академии наук высшей школы, № 3 (25), 2003.
8. *Пирьов, Г. Д.* Психология на семейството. Веда – Словена – ЖГ, С., 1999.
9. *Филипова-Байрова, М., С. Бояджиев, Ел. Машалова, К. Костов.* Речник на чуждите думи в българския език. С., БАН, 1982.
10. *Erikson, E. N.* Childhood and Society, Pergwin Books, 1969.
11. *Harlock, E.* Child Development VI Ed, 1984.

# TAKING STUDENTS ON A FIELD TRIP DURING THE PROFESSIONAL AND PRACTICAL TRAINING OF THE KINDERGARTEN TEACHERS

VESELINA PETROVA

## Summary

In the article the authoress has published the results of the social-pedagogical research that represents the importance of taking students on a field trip during their professional and practical training. The authoress is based on experimental facts of scientists, kindergarten principals and teachers, parents and socially active people and presents the variety of taking students on a field trip during their major training in the subject “Kindergarten pedagogy”. The authoress classifies the expectations of the different people who were studied and defines the directions in which it is necessary to be accomplished and improved the students’ professional development. So they will be guaranteed effective realization in their further aducational practice. She describes the major directions of students’ professional self-improvement during their taking on a field trip in the kindergarten and she propounds major and additional tasks for joint with the scientists at the courses of lectures in or out of the lecture-halls.